

Siniša Tatalović

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Ružica Jakešević

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Sigurnosni odnosi Europske unije i Kine

Sažetak

Odnosi Europske unije i Kine, pored dominantno ekonomske, sve više poprimaju političku, ali i sigurnosnu dimenziju. Početak odnosa Europske unije i Kine vezan je za sredinu sedamdesetih godina prošlog stoljeća, od kada je Kina za Europsku uniju sve više postajala strateški partner. Kineski se globalni utjecaj, pa tako i utjecaj na Europu, sve više širi. To se ponajprije događa na području ekonomije, kroz institucionalizaciju u okviru programa „Pojas i put“, te inicijativu 16+1, kojoj se 2019. pridružila i Grčka. U radu se, polazeći od političke i ekonomske dimenzije odnosa Europske unije i Kine, razmatra i sigurnosna dimenzija. U 21. stoljeću pitanja sigurnosti se sve više globaliziraju i utječu na političku i ekonomsku dimenziju odnosa između aktera u međunarodnoj zajednici. To se posebno može vidjeti u odnosima Kine s drugim međunarodnim akterima, kako s drugim državama tako i međunarodnim organizacijama. U radu se posebno analiziraju sigurnosni aspekti odnosa Kine i Europske unije u kontekstu globalnih odnosa. Polazi se od pretpostavke da je Europska unija strateški važan partner Kine, zbog čega sigurnosna dimenzija suradnje dobiva sve više na značaju.

Ključne riječi:

Kina, Europska unija, sigurnosna suradnja, sigurnost

1. UVOD – EKONOMSKI ODNOSI KAO PODLOGA POLITIČKIM I SIGURNOSNIM

Sve bolja ekonomska suradnja i intenzivna razmjena dobara i usluga između Europske unije i Narodne Republike Kine utječe na jačanje njihovih međusobnih političkih odnosa, a ujedno čini i okvir za početak sigurnosne suradnje. Gledano u globalu, govorimo o dvjema svjetskim ekonomskim silama sa snažnom bilateralnom razmjenom koja rezultira sve većom međuovisnošću. Naime, Kina je Europskoj uniji najveći trgovinski partner poslije Sjedinjenih Američkih Država, a Europska unija je Kini najveći trgovinski partner, pri čemu Kina ostvaruje suficit. O snazi međusobne gospodarske povezanosti zorno svjedoči podatak o više od jedne milijarde eura koju generira međusobna razmjena u samo jednom danu.¹ Prema podacima Europske komisije, u 2018. godini Europska unija je u Kinu izvezla dobra, odnosno robe u vrijednosti od 209.900.000.000 eura, te usluge u vrijednosti 46.700.000.000 eura. Istodobno, iz Kine je uvezla 394.800.000.000 eura vrijednu robu, te 30.600.000.000 eura vrijedne usluge.² S obzirom na osjetan negativan predznak u trgovinskoj razmjeni s Kinom, cilj je Europske unije osigurati da se njezin azijski partner pridržava svojih obaveza s obzirom na članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, posebice u pogledu poštivanja intelektualnog vlasništva, poštenih trgovačkih praksi, daljnje liberalizacije tržišta, te smanjenja uloge države u gospodarstvu. Ekonomska dimenzija odnosa između Europske unije i Kine osobito je zanimljiva u kontekstu američko-kineskog trgovinskog rata koji je obilježio 2018. i 2019. godinu, pri čemu su ova dva najveća svjetska gospodarstva³ uvela međusobne carine na milijarde dolara vrijedne proizvode. Prema nekim procjenama, upravo bi Europska unija mogla imati relativne ekonomske koristi od američko-kineskog rata, jer bi na tržišta oba trgovinska partnera, s obzirom na njihova međusobno nametnuta ograničenja, mogla plasirati više svojih izvoznih proizvoda.⁴

Ne treba zanemariti niti činjenicu da morski i kopneni krakovi inicijative Pojas i put (*Belt and Road Initiative – BRI*), koju je inaugurirao kineski predsjednik Xi 2013. godine i kojom se nastoji golemim infrastrukturnim i

¹ <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/> September 6, 2019.

² European Union, Trade in goods with China, European Commission, June 3, 2019. Available at https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_china_en.pdf, September 16, 2019.

³ Koja zajedno sačinjavaju oko 2/5 svjetskog BDP-a. Plummer, Michael G., "The US-China Trade War and Its Implications for Europe", *Intereconomics*, Vol. 54, No 3/2019, p. 195.

⁴ *Ibid*, p. 196.

investicijskim projektima osigurati bolju povezanost između Kine i šezdesetak zemalja, obuhvaćaju i veliki dio država Srednje, Istočne, Sjeverne i Jugoistočne Europe, koje su izrazile interes ili su već započele rad na određenim projektima. Uz negodovanje Europske unije, a osobito Francuske, Inicijativi se u 2019. pridružila i Italija, kao prva država članica G7 koja je to učinila.⁵ Naime, mnogi iz ove inicijative iščitavaju kineske ambicije promjene odnosa i geopolitičkih realnosti posredstvom ponajprije ekonomskih instrumenata – prvo na području Azije, a potom i u Europi, te u globalnim razmjerima. Drugim riječima, proklamirana naklonjenost multilateralizmu koja bi Kinu trebalo učiniti vjerodostojnim partnerom u međunarodnim odnosima iz perspektive drugih država (pa i Europske unije), u vremenu kada Sjedinjene Američke Države snažnije streme ka unilateralizmu, tumači se kao krinka za kinesko globalno vodstvo u budućnosti kojemu se teži. Kada su u pitanju europske zemlje, iz niza analiza može se iščitati da se one nalaze u procjepu između tradicionalnih veza sa SAD-om i ekonomskih prilika koje BRI inicijativa nudi, dok se istodobno izražava nelagoda oko dugoročnih posljedica kineskih ekonomskih inicijativa.⁶

Pored toga, u inicijativi 16+1 (odnedavno 17+1), kao dijelu BRI-a koji okuplja zemlje Srednje i Istočne Europe i Kinu, 12 je od 28 članica Europske unije,⁷ što neki promatrači vide kao začetak stvaranja novog regionalnog konteksta posredstvom učestalih sastanaka važnih političkih dužnosnika na visokoj razini. Oštriji kritičari iz Europske unije o ovoj inicijativi govore kao o „Trojanskom konju” kojim Kina nastoji unijeti podjele u europski projekt.⁸ Istodobno se u službenim dokumentima Europske komisije iz ožujka 2019. Kina označava i kao strateški partner i kao sistemski rival, a države članice se pozivaju na puno jedinstvo, bez kojeg bilo pojedinačno, bilo kao Europska unija ne mogu računati na ostvarenje svojih interesa u odnosu na Kinu. Posebno se ističe kako se države članice, bilo pri bilateralnoj suradnji s Kinom, bilo pri djelovanju u okviru inicijativa poput 16+1, moraju

⁵ Miner, L. and Abellan-Mattamoros, C., China's Belt and Road plan: Why did Italy sign it and why is Brussels worried?, *Euronews*, April 2019. Available at: <https://www.euronews.com/2019/03/24/china-and-italy-sign-silk-road-project>, September 15, 2019.

⁶ Chatzky, A. and McBride, J., *China's Massive Belt and Road Initiative*, *Council on Foreign Relations*, May 2019. Available at: <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>, September 15, 2019.

⁷ Bugarska, Češka, Hrvatska, Estonija, Mađarska, Latvija, Litva, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, te od 2019. i Grčka.

⁸ Kowalski, E., China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17+1", *The Diplomat*, March 2019. Available at: <https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>, September 15, 2019.

pridrđavati europske pravne stečevine, pravila i politika,⁹ čime je iskazan stanoviti oprez u pogledu mogućega smjera razvoja odnosa dvaju strateških partnera.

U kontekstu političke dimenzije odnosa na relaciji Europska unija – Sjedinjene Američke Države – Kina, Kina i Europska unija imaju različitu razinu institucionalizacije odnosa sa Sjedinjenim Američkim Državama, a i općenito, različite poglede na suradnju sa ovom vodećom svjetskom silom. Europska unija sa Sjedinjenim Američkim Državama (i Kanadom) čini transatlantsku sigurnosnu zajednicu koja je na visokom stupnju institucionalizacije (zrela sigurnosna zajednica),¹⁰ dok su odnosi Sjedinjenih Američkih Država i Kine, unatoč snažnoj gospodarskoj međuovisnosti, i dalje obilježeni rivalstvom i suprotstavljenim interesima u globalnoj zajednici. O pogledu aktualne američke administracije na Kinu zorno svjedoči Strategija nacionalne sigurnosti (2017), gdje se fokus sa međunarodnog terorizma usmjerava prema „izazivačima” američkog globalnog primata – Kini i Ruskoj Federaciji. Tako se već u samom uvodu ovog dokumenta navodi kako Kina, zajedno s Rusijom, predstavlja izazov američkoj moći, utjecaju i interesima, te kako pokušava vojnim, političkim i ekonomskim sredstvima potkopati američku sigurnost i prosperitet.¹¹ Istodobno se Kinu nedvosmisleno označava kao zemlju koja krade intelektualno vlasništvo vrijedno milijarde dolara, što izravno šteti američkoj industriji i dugoročno smanjuje američku konkurentnost na svjetskom tržištu. U geopolitičkom smislu, SAD smatraju kako Kina, kao jedna od tzv. *revizionističkih sila*, nastoji suzbiti njihove interese i prisutnost u Indo-pacifičkoj regiji, nametnuti se kao regionalni hegemon, što smatraju jednim od koraka u kineskom pokušaju da postane vodećom globalnom silom u budućnosti.¹² Važnost ove regije Sjedinjene Američke Države dodatno afirmiraju u Izvješću o Indo-pacifičkoj strategiji iz srpnja 2019,¹³ u kojem se osobito navodi problematičnost kineske mili-

⁹ EU–China – A strategic outlook. Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council. European Commission, March 2019, p. 2. Available at: <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>, September 15, 2019.

¹⁰ Adler, Emanuel and Michael Barnett (1998). *Security Communities*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 48–49.

¹¹ National Security Strategy of the United States of America, December 2017, p. 2. Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, September 16, 2019.

¹² Summary of the 2018 National Defence Strategy of the United States of America, str. 2. Available at: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>, September 16, 2019.

¹³ The Department of Defense Indo-Pacific Strategy Report (Preparedness, Partnerships, and Promoting a Networked Region), June 2019. Available at: <https://media.defense>.

tarizacije Južnog kineskog mora, povećane aktivnosti oko Tajvana, te općenito kontinuirana kineska vojna modernizacija, koja bi, zajedno s ekonomskim i političkim inicijativama u različitim dijelovima svijeta, mogla bitno utjecati na postojeći poredak.

Za razliku od Sjedinjenih Američkih Država, Europska unija u službenim dokumentima Kinu dominantno označava kao strateškog partnera, s kojim produbljuje suradnju u nizu područja koja bi trebala dovesti i do snažnije institucionalizacije međusobnih odnosa.¹⁴ Nastojanjima za produbljenjem tih veza na ruku ide trenutno stanje kinesko-američkih odnosa, kao i politika predsjednika Trampa prema EU i sve snažniji naglasak na unilateralizmu na globalnom planu.

Konačno, Kina postaje sve aktivniji akter u UN-ovom sistemu kolektivne sigurnosti, posebice u mirovnim misijama. Trenutno ima više vojnika u UN-ovim misijama od svih ostalih stalnih članica Vijeća sigurnosti OUN-a zajedno. Konkretno, u srpnju 2019. godine Kina je u okviru UN-ovih mirovnih misija imala 2.521 pripadnika, od toga najviše u Južnom Sudanu u misiji UNMISS (1.031)¹⁵, dok preostale četiri članice imaju ukupno 1.405 pripadnika.¹⁶ To razdoblje aktivnijeg angažmana započelo je devedesetih godina prošlog stoljeća s krajem Hladnog rata, do kada je doprinos Kine ovom mehanizmu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti bio gotovo zanemariv, s obzirom na tradicionalnu kinesku politiku nemiješanja i neaktivnosti u djelovanju međunarodnih organizacija. Kao pobornica tradicionalnog tumačenja suvereniteta države i pitanja koja se smatraju unutarnjim domenom država, Kina je tek kasnih sedamdesetih, nakon dolaska na čelo države Deng Xiaopinga, počela davati financijski doprinos UN-ovom proračunu za mirovne operacije,¹⁷ koji je kao zaseban dio proračuna, u odnosu na redoviti proračun, formiran sredinom šezdesetih. Od tada do danas došlo je do velikih promjena, te je kineski financijski doprinos UN-ovom

gov/2019/Jul/01/2002152311/-1/-1/1/DEPARTMENT-OF-DEFENSE-INDO-PACIFIC-STRATEGY-REPORT-2019.PDF, September 16, 2019.

¹⁴ State of play of EU-China relations. European Parliament, January 2019, p. 1. Available at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633149/EPRS_BRI\(2019\)633149_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633149/EPRS_BRI(2019)633149_EN.pdf), September 15, 2019.

¹⁵ <https://peacekeeping.un.org/en/china>, September 16, 2019.

¹⁶ Francuska – 743 pripadnika, Ujedinjeno Kraljevstvo – 557 pripadnika, Ruska Federacija – 71 pripadnika, Sjedinjene Američke Države – 34 pripadnika. Available at: Rankin gof Contributions by Country (as of July 2019). Available at: <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>, September 16, 2019.

¹⁷ China's Role in UN Peacekeeping. Institute for Security and Development Policy, 2018, p. 1. Available at: <http://isdp.eu/content/uploads/2018/03/PRC-Peacekeeping-Background.pdf>, September 1, 2019.

proračunu za mirovne operacije drugi po veličini, odmah iza američkog.¹⁸ Nakon što je Kina počela slati vojnike u UN-ove mirovne misije devedesetih, do stagnacije ponovno dolazi sredinom desetljeća, da bi od 2004. godine započeo konstantan porast broja kineskih pripadnika u mirovnim misijama. Ovaj početak snažnijeg angažmana korespondira s vremenom kada je Europska unija kao novi sigurnosni akter započela svoje djelovanje u međunarodnom okruženju u okviru civilnih i vojnih misija u različitim dijelovima svijeta. S obzirom na to, mirovne operacije svakako predstavljaju područje moguće sigurnosne suradnje Kine i Europske unije, posebno u nekim dijelovima svijeta, kao što je Afrika. Kina i Europska unija sklonije su korištenju *meke moći*, što dugoročno može pozitivno utjecati na njihovu međusobnu sigurnosnu suradnju i usklađivanje interesa na globalnoj razini, posebno u odnosu na Sjedinjene Američke Države, Rusku Federaciju i Indiju. Upravo se intenzivnije sudjelovanje u mirovnim misijama UN-a promatra kao dio šire kineske *soft power* strategije, „pomoću koje Peking može promovirati svoje interese u inozemstvu usporedno s jačanjem suradnje s drugim nacijama, dok proživljava tzv. ‘miroljubivi rast’”.¹⁹ Sudjelovanje Kine u mirovnim misijama i snažniji angažman u Ujedinjenim narodima i međunarodnoj areni općenito može se promatrati kao dio jedne šire strategije koja vrlo uspješno kombinira vojne, političke, diplomatske i ekonomske resurse u postizanju vanjskopolitičkih ciljeva. Naime, tvrdi se također da je „trenutna politika Pekinga u pogledu *peacekeepinga* pomogla Kini da proširi svoju diplomaciju diljem svijeta u razvoju”,²⁰ što ima pozitivan odjek i kontekstu inicijative Pojas i put.

2. RAZVOJ SURADNJE EUROPSKE UNIJE I KINE

Od sedamdesetih godina 20. stoljeća do danas odnosi između Kine i Europske unije (ranije EZ) razvili su se do te mjere da se oba pola suradnje, unatoč evidentnim razlikama u veličini (teritorij, broj stanovnika) ili vrijednostima koje zastupaju, međusobno percipiraju kroz prizmu strateškog partnerstva, koje

¹⁸ Kineski udio u ukupnom proračunu za mirovne operacije UN-a 2018. godine iznosio je 10.25%. Ukupni odobreni proračun za razdoblje od 01. 07. 2018. do 30. 06. 2019. godine iznosio je 6.700.000.000 USD. How we are funded? Available at: <https://peacekeeping.un.org/en/how-we-are-funded>, September 1, 2019.

¹⁹ China's Role in UN Peacekeeping. Institute for Security and Development Policy, 2018, p. 2. Available at: <http://isdip.eu/content/uploads/2018/03/PRC-Peacekeeping-Background.pdf>, September 1, 2019.

²⁰ Lateigne, M., The Role of UN Peacekeeping in China's Expanding Strategic Interests. 2018, p. 1. Available at: <https://www.usip.org/publications/2018/09/role-un-peacekeeping-chinas-expanding-strategic-interests>, September 1, 2019.

je formalizirano 2003. godine. Delegacija Europske unije (EZ) u Kini aktivna je od 1988. godine, a i NR Kina ima svoju misiju/predstavništvo u EU, čime su diplomatski odnosi, koji su uspostavljeni 1975. godine, poprimili novu dimenziju i dinamiku. Već sljedeće godine, 1989, tadašnja Europska zajednica Kini nameće embargo na uvoz oružja zbog nasilnog suzbijanja demonstracija na pekinškom Tiananmenu, koji je do danas na snazi. Bez obzira na to, već ranih devedesetih dolazi do normalizacije situacije, a odnosi se dalje razvijaju na ekonomskom, političkom i sigurnosnom planu.²¹ Sastanci na vrhu započeli su 1998. godine u Londonu i održavaju se svake godine. Na tim sastancima dvije strane bave se različitim aspektima svojih bilateralnih odnosa, ali i globalnim ekonomskim, sigurnosnim, razvojnim, klimatskim pitanjima.

Ekonomska dimenzija ovog bilateralnog odnosa u pozadini je svih drugih tipova interakcije, uključujući i sigurnosnu suradnju, što je posljedica činjenice da je Kina drugi trgovinski partner Europske unije (poslije SAD-a), dok je Europska unija Kini prvi trgovinski partner. Stoga je i obuhvat spomenutog embarga na uvoz oružja često predmet sporenja među državama članicama zbog ekonomskih interesa njihovih proizvođača naoružanja i vojne opreme, osobito u kontekstu tumačenja pravno obvezujućih Pravila Europske unije o kontroli naoružanja uspostavljenih 2008. godine,²² prema kojima je određeno osam kriterija²³ na temelju kojih bi se trebalo obustaviti izvoz oružja trećim zemljama.

Razmjeri međusobne ekonomske suradnje nadilaze samo pitanje prirode ovog dugotrajnog embarga i može se reći da oblikuju stavove Europske unije u pogledu političke, sigurnosne, razvojne, kulturne i tehnološke suradnje. Inicijative i programi koji u nekoliko posljednjih godina dolaze iz Kine, neizbježnog globalnog ekonomskog aktera, nailaze na plodno tlo u Europi, kako među članicama Europske unije, tako i među zemljama koje su na različitom stupnju institucionalne povezanosti s Unijom na putu prema

²¹ Stepan, M. and Osterman, F., *EU-China Relations – Strategic or Pragmatic, Future or Already the Past?* 2011, p. 20. Available at: https://www.atlcom.nl/upload/AP%202011%20nr_%202%20Stepan%20&%20Ostermann.pdf, September 1, 2019.

²² ZAJEDNIČKO STAJALIŠTE VIJEĆA 2008/944/ZVSP od 8. prosinca 2008. o definiranju zajedničkih pravila kojima se uređuje kontrola izvoza vojne tehnologije i opreme. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0944&from=EN>, April 16, 2019.

²³ Između ostalog, kriteriji obuhvaćaju i poštivanje ljudskih prava te međunarodnog humanitarnog prava. ZAJEDNIČKO STAJALIŠTE VIJEĆA 2008/944/ZVSP od 8. prosinca 2008. o definiranju zajedničkih pravila kojima se uređuje kontrola izvoza vojne tehnologije i opreme. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0944&from=EN> (16. april 2019); The review of the EU common position on arms exports: prospects for strengthened controls. Available at: <https://www.sipri.org/sites/default/files/Nonproliferation7.pdf>, April 15, 2019.

punopravnom članstvu. U tome kontekstu, kao što je ranije navedeno, Europa (i posebice Europska unija) čini odredište prema kojemu su usmjerena dva kontinentalna i jedan pomorski krak drevnoga Puta svile, koji je osuvremenjen u službenoj razvojnoj strategiji kineske vlade, koja je u posljednjih šest godina, otkada je inicirana 2013, postala središnja točka rasprava u bilateralnim odnosima između Europske unije i Kine.

Tako je kineska inicijativa „Pojas i put”, koja je fokusirana na izgradnju infrastrukture potrebne za dinamičniju međusobnu razmjenu, ili pak za širenje kineske trgovinske mreže (kako je vide kritičari), naišla na interes u Europskoj uniji, koja joj je dala i institucionalnu formu. Naime, 2015. godine Europska komisija i Kina potpisale su „Sporazum o uspostavi platforme povezivosti između Europske unije i Kine”,²⁴ čiji je cilj digitalno i fizičko povezivanje Euroazije, i to kroz sinergijski učinak europskih politika i projekata, s jedne, te inicijative „Pojas i put”, s druge strane. Na sastanku na vrhu između Europske unije i Kine, koji je održan u srpnju 2018. godine u Pekingu, predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker tako je još jednom potvrdio da je ovo partnerstvo strateški izuzetno važno za Europu: „Oduvijek čvrsto vjerujem u potencijal partnerstva između EU-a i Kine. A u današnjem je svijetu to partnerstvo važnije nego ikad prije. Jednostavno je razumno da surađujemo”.²⁵

Na najnovijem 21. sastanku na vrhu između Kine i EU, koji je održan u Bruxellesu u travnju 2019, potvrđena je namjera daljnjeg jačanja ovog strateškog partnerstva, te usvajanja novog Programa suradnje za razdoblje nakon 2020. godine. Zajednička izjava koja je usvojena na sastanku, a koja se djelomice odnosi i na vanjsku i sigurnosnu politiku, odaje dojam da su dvije strane u ovom području mnogo „suzdržanije” u odnosu na druga područja međusobne suradnje.

3. SIGURNOSNA SURADNJA EUROPSKE UNIJE I KINE

Europska unija i Kina akteri su čiji značaj u međunarodnoj sigurnosti raste od devedesetih godina naovamo. Naime, tek u posthladnoratovskom razdoblju Europska unija započinje konkretnu izgradnju sigurnosne komponente kroz institucionalizaciju Zajedničke vanjske i sigurnosne politike, a Kina se

²⁴ EU-China Connectivity Platform Short-Term Action Plan. Available at: <https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/2018-07-13-eu-china-connectivity-platform-action-plan.pdf>, April 12, 2019.

²⁵ Sastanak na vrhu između EU-a i Kine: produblјivanje strateškog globalnog partnerstva. Dostupno na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4521_hr.pdf, April 12, 2019.

počinje odmicati od svoje politike izolacionizma i aktivnije djelovati u okviru multilateralnih foruma. Kontekst njihove međusobne sigurnosne suradnje definiran je strateškim dokumentima koje su usvajale jedna ili druga strana, ili pak u zajedničkim dokumentima koji su rezultat sve intenzivnije suradnje u različitim područjima.

Prvi takav sveobuhvatniji dokument Europska unija usvojila je još 1995. godine,²⁶ strateško partnerstvo potvrđuje se 2003, dok je 2013. godine donesen „Strateški program suradnje do 2020. između EU-a i Kine”, kojeg bi trebao naslijediti novi i produbljeniji program. Osim toga, u Globalnoj strategiji Europske unije naglašava se važnost suradnje s Kinom u okviru prethodno navedenih platformi, kao i u okviru ASEM-a (Asia-Europe meetinga, koji djeluje od 1996. godine i okuplja 53 države, EU i ASEAN), te suradnje između EU i ASEAN-a.

Područje sigurnosti prvi puta se u međusobnoj suradnji spominje u prethodno spomenutom dokumentu Europske unije „Dugoročna politika za odnose između Europe i Kine” iz 1995. godine, i to dvojako. S jedne strane, govori se o važnosti stabilnosti same Kine, koja bi se dalje trebala graditi na temeljima društvenih, ekonomskih i političkih reformi u skladu s međunarodnim normama, dok se, s druge, konstatira da se na goruća sigurnosna pitanja u različitim regijama, ali i globalno, ne može odgovoriti bez Kine. Tada se, uz konstataciju o rastućem ekonomskom i političkom utjecaju Kine u regionalnim i globalnim okvirima, navodi kako dvije strane mogu i trebaju raspravljati o pitanjima od zajedničkog interesa, te usuglašavati stavove o nizu političkih i sigurnosnih pitanja.²⁷

U sljedećem dokumentu, „Izgradnja sveobuhvatnog partnerstva s Kinom” iz 1998. godine, Europska unija se usredotočuje na mogućnosti suradnje i uključivanje Kine u rješavanje sigurnosnih izazova u Azijsko-pacifičkoj regiji, uključujući pitanja trgovine drogom, sigurnosti na moru, kontrole naoružanja, neproliferacije, sigurnosti Korejskog poluotoka. Kao povoljan okvir za snažniji zajednički angažman u multilateralnom rješavanju izazova u toj regiji navodi se ARF, odnosno Regionalni forum ASEAN-a, kao platforma koja, osim članica ASEAN-a, okuplja i niz izvanregionalnih aktera.

Do početka dvehiljaditih dolazi do niza promjena unutar oba pola ove suradnje – točnije, produbljuje se europska integracija (Sporazumi iz Amsterdama i Nice), a ekonomski i politički utjecaj Kine i dalje jača (2001. postaje članicom Svjetske trgovinske organizacije). Na europskoj strani formaliziraju se novi instrumenti, koji su mogli poslužiti u daljnjem produbljenju

²⁶ "A Long-term policy for China-Europe relations".

²⁷ A Long Term Policy for China-Europe Relations. Communication of the Commission. 1995. Available at: http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/com95_279_en.pdf, September 10, 2019.

i uređenju odnosa s Kinom. Tako se u Komunikaciji Europske komisije iz 2001. godine navodi potencijal međusobne suradnje u rješavanju međunarodnih, regionalnih te transnacionalnih izazova, dok se u okviru međusobnog političkog dijaloga navode pitanja kao što su pomirenje dviju Koreja, rješavanje situacije u Myanmaru, rješenje teritorijalnih sporova u Južnom kineskom moru, odnosi s Tajvanom,²⁸ kontrola naoružanja i razoružanje, multilateralno rješavanje sporova u okviru postojećih foruma (ARF, UN, ASEM), pružanje potpore mirovnim operacijama Ujedinjenih naroda, itd.

U istom razdoblju, točnije 2005. godine započinje i Strateški dijalog između Europske unije i Kine²⁹, koji će postati jedan od tri stupa provedbe Strateškog programa suradnje do 2020, usvojenog 2013. godine. Pored Strateškog dijaloga, unutar kojega se raspravlja i o mogućim područjima sigurnosne suradnje, tu su također i Ekonomski i trgovinski dijalog, te dvogodišnji "People to people" dijalog. Strateški dijalog, koji se održava svake godine na visokoj razini, ukazuje da su se odnosi EU i Kine „pomaknuli" sa ekonomskih i trgovinskih prema širim, globalnim sigurnosnim izazovima i problemima (ljudska prava, Južno kinesko more, Sjeverna Koreja...).

Konačno, 2013. godine usvojen je aktualni Strateški program suradnje do 2020, u kojemu je područje „Mir i sigurnost" postalo uvodnim poglavljem dokumenta, što svjedoči o širenju područja suradnje sa trgovinskih i gospodarskih pitanja na područje vanjske politike i sigurnosti. Gledajući na Europsku uniju i Kinu kao neizostavne aktere u *multipolarnom* svijetu, u programu se identificira niz inicijativa i mogućih oblika suradnje. Među ostalim, vrijedno je spomenuti:

- „Jačanje međusobnog razumijevanja, produbljenje međusobnog povjerenja, izgradnja konsenzusa i pružanje strateške podrške za promociju bilateralnih odnosa i očuvanje međunarodnog mira i razvoja" – poboljšati koordinaciju u pogledu strateških, političkih i sigurnosnih pitanja;
- Jačanje dijaloga o regionalnim pitanjima od značaja za obje strane, a koji mogu imati globalne implikacije – Afrika, Središnja Azija i Latinska Amerika;
- Jačanje suradnje u okviru transregionalnih i regionalnih foruma (ARF, ASEM) – uz izgradnju regionalne arhitekture u Aziji zasnovane na principima jednakosti, otvorenosti, inkluzivnosti i transparentnosti;

²⁸ EU nema formalne diplomatske odnose s Tajvanom i službeno podupire politiku „Jedne Kine". Međutim, stav EU o „jednoj zemlji s dva sistema" (koji tajvanske vlasti ne podupiru) odraz je interesa Unije da održi i proširi postojeće ekonomske i trgovinske odnose.

²⁹ Posljednji održan u ožujku 2019. u Bruxellesu.

- Jačanje suradnje u multilateralnim forumima – priznaje se središnja uloga UN-a u međunarodnim poslovima – naglasak na multilateralizmu (Kina članica VS OUN, kao i trenutno dvije članice EU – UK i Francuska);
- Nuklearna sigurnost – podrška neproliferaciji; kibernetička sigurnost;
- Jačanje suradnje u području suzbijanja organiziranog kriminala, korupcije, transnacionalnog kriminala, ilegalnih migracija, kibernetičkog kriminala;
- Posebne konzultacije o protuterorističkim mjerama;
- Održavati redoviti dijalog o obrambenoj i sigurnosnoj politici, povećati razmjenu u području obuke, te postupno podizanje razine dijaloga i suradnje u području obrane i sigurnosti – naglasak na praktičnim oblicima suradnje.

Odnos Europske unije i Kine definiran je u terminima *strateškog partnerstva*, a to partnerstvo u području sigurnosnih pitanja slijedio je nakon uspostave suradnje u ostalim funkcionalnim područjima. S obzirom na tu relativno novu dimenziju, odnosno činjenicu da je Zajednička vanjska i sigurnosna politika Europske unije relativno mlada (razvija se tek od Maastrichtskog ugovora, a u današnjem obliku postoji od Lisabonskog ugovora 2009), ali i da se radi o različitim tipovima političkih poredaka, različitom poimanju građanskih i političkih prava, različitim političkim kulturama i tradicijama, ne čudi što su bila potrebna desetljeća da se u područja suradnje uključi i ono sigurnosno. Na nedavnom travanjskom sastanku tako je bilo riječi o Iranskom nuklearnom sporazumu, obje strane podupiru i dijalog SAD-a i Sjeverne Koreje, punu implementaciju sporazuma iz Minska u Ukrajini, te su se usuglasile oko suradnje i koordinacije u pogledu mirovnog procesa u Afganistanu. Ipak, kada je riječ o situaciji u Venezueli, osjeća se suzdržanost u zajedničkoj izjavi – obje strane prate situaciju i zalažu se za mirno i diplomatsko rješenje.³⁰ Dakle, Europska unija i Kina, pored intenziviranja suradnje u području sigurnosti, još uvijek imaju različite poglede na svjetske krize i krizna žarišta, kako u Aziji tako i u Africi. Ipak, nastoji se da ovi različiti pogledi s obje strane ne utječu negativno na razvoj ukupnih odnosa. Kada je u pitanju područje Europe, Kina zagovara politiku nemiješanja ili politiku isključivo utemeljenu na dokumentima Ujedinjenih naroda. To se posebno može vidjeti na primjeru Kosova, čiju nezavisnost Kina nije priznala, vodeći se rezolucijama Ujedinjenih naroda. Konačno, Kosovo nije priznalo i pet članica Europske unije.

³⁰ <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2019/04/09/>, April 16, 2019.

4. ZAKLJUČAK

Iako su diplomatski odnosi Europske unije i Kine novijeg datuma, uspostavljeni su 1975, njihovi ukupni politički, ekonomski i sigurnosni odnosi su vrlo razvijeni i sve dinamičniji. Na to prvenstveno utječu interesi obje strane, koje se žele što bolje pozicionirati u globalnoj zajednici, posebno u odnosu na Sjedinjene Američke Države. Političke promjene u Kini i njezino otvaranje prema svijetu, sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća, utjecale su i na intenziviranje suradnje s Europskom unijom, posebno nekim njenim članicama. Postupno su se gradile pretpostavke za razvoj političke suradnje, što je bila pretpostavka i za intenziviranje ekonomske suradnje u okviru koje su obje strane vrlo brzo prepoznale svoje dugoročne interese. Specifičnost suradnje Kine i Europske unije je u tome što se na jednoj strani nalazi Kina kao država, dok je na drugoj strani to zajednica država okupljenih u Europskoj uniji. Ovo je utjecalo i na specifičnost odnosa Kine, ne samo s Europskom unijom, nego i s pojedinim njenim članicama, ili kandidatima za članstvo. Tako Kina razvija posebne odnose s državama Istočne i Jugoistočne Europe u okviru inicijativa „Pojas i put” i 17+1, ili s pojedinim članicama Europske unije, kao što su Njemačka, Francuska ili Italija. S obzirom na to da su pitanja sigurnosti posebno važna na početku 21. stoljeća, Kina i Europska unija razvijaju i sve intenzivniju suradnju i u području sigurnosti. To se temelji na pretpostavci da je Europska unija strateški važan partner Kine, a strateško partnerstvo nije ostvarivo i bez sigurnosne dimenzije. Posebno važno pitanje u suradnji Kine i Europske unije je i njihov odnos prema Sjedinjenim Američkim Državama. Europska unija sa Sjedinjenim Američkim Državama razvija strateško partnerstvo u okviru euroatlantske zajednice, dok su odnosi Kine i Sjedinjenih Američkih Država, unatoč razvijenoj gospodarskoj suradnji, obilježeni suprotnostima u globalnoj zajednici. Sklonost prema korištenju meke moći utjecala je da Kina i Europska unija razvijaju sigurnosnu suradnju u mnogim područjima. Posebno je važan početak njihove suradnje u okviru Ujedinjenih naroda i provođenju mirovnih misija, u čemu su obje strane izuzetno angažirane. Intenziviranje sigurnosne suradnje, unatoč različitim pogledima na neke globalne sigurnosne probleme, u funkciji je njihovog boljeg pozicioniranja u odnosu na Sjedinjene Američke Države, Rusku Federaciju i Indiju. Za očekivati je da će se ukupni odnosi Kine i Europske unije i dalje intenzivno razvijati, te imati važan utjecaj na odnose u globalnoj zajednici. To ne znači da u ovim odnosima neće biti problema i nesporazuma. Pri tome je Kina u boljoj poziciji jer lakše, nego Europska unija, može oblikovati i provoditi svoje politike. Uspješnost suradnje, posebno u području sigurnosti, ovisit će i o koristima koje će obje strane imati od ove suradnje.

LITERATURA

1. A Long Term Policy for China-Europe Relations. Communication of the Commission. 1995. Available at: http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/com95_279_en.pdf (September 10, 2019).
2. Adler, Emanuel and Michael Barnett (1998). *Security Communities*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Chatzky, A. and McBride, J. China's Massive Belt and Road Initiative. Council on Foreign Relations, May 2019. Available at: <https://www.cfr.org/background/chinas-massive-belt-and-road-initiative> (September 15, 2019).
4. China's Role in UN Peacekeeping. Institute for Security and Development Policy, 2018. Available at: <http://isdpeu.org/content/uploads/2018/03/PRC-Peacekeeping-Backgrounder.pdf> (September 1, 2019).
5. China's Role in UN Peacekeeping. Institute for Security and Development Policy, 2018. Available at: <http://isdpeu.org/content/uploads/2018/03/PRC-Peacekeeping-Backgrounder.pdf> (September 1, 2019).
6. EU-China – A strategic outlook. Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council. European Commission, March 2019. Available at: <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf> (September 15, 2019).
7. EU-China Connectivity Platform Short-Term Action Plan. Available at: <https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/2018-07-13-eu-china-connectivity-platform-action-plan.pdf> (April 12, 2019).
8. European Union. Trade in goods with China, European Commission, 03. 06. 2019. Available at: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_china_en.pdf (September 16, 2019).
9. How we are funded? Available at: <https://peacekeeping.un.org/en/how-we-are-funded> (September 1, 2019).
10. Kowalski, E. China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17+1". *The Diplomat*, March 2019. Available at: <https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/> (September 15, 2019).
11. Lateigne, M. The Role of UN Peacekeeping in China's Expanding Strategic Interests. 2018. Available at: <https://www.usip.org/publications/2018/09/role-un-peacekeeping-chinas-expanding-strategic-interests> (September 1, 2019).
12. Miner, L. and Abellan-Mattamoros, C. China's Belt and Road plan: Why did Italy sign it and why is Brussels worried?, Euronews, April 2019. Available at: <https://www.euronews.com/2019/03/24/china-and-italy-sign-silk-road-project> (September 15, 2019).

13. National Security Strategy of the United States of America, December 2017. Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (September 16, 2019).
14. Plummer, Michael G. The US-China Trade War and Its Implications for Europe. *Intereconomics*, Vol. 54, No 3/2019.
15. Ranking of Contributions by Country (as of July 2019). Available at: <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors> (September 16, 2019).
16. Sastanak na vrhu između EU-a i Kine: produbljivanje strateškog globalnog partnerstva. Dostupno na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4521_hr.pdf (April 12, 2019).
17. State of play of EU-China relations. European Parliament, January 2019. Available at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633149/EPRS_BRI\(2019\)633149_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633149/EPRS_BRI(2019)633149_EN.pdf) (September 15, 2019).
18. Stepan, M. and Osterman, F., EU–China Relations – Strategic of Pragmatic, Future or Already the Past? 2011. Available at: https://www.atlcom.nl/upload/AP%202011%20nr_%20%20Stepan%20&%20Ostermann.pdf (September 17, 2019).
19. Summary of the 2018 National Defence Strategy of the United States of America. Available at: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> (September 16, 2019).
20. The Department of Defense Indo-Pacific Strategy Report (Preparedness, Partnerships, and Promoting a Networked Region), June 2019. Available at: <https://media.defense.gov/2019/Jul/01/2002152311/-1/-1/1/DEPARTMENT-OF-DEFENSE-INDO-PACIFIC-STRATEGY-REPORT-2019.PDF> (September 16, 2019).
21. The review of the EU common position on arms exports: prospects for strengthened controls. Available at: <https://www.sipri.org/sites/default/files/Nonproliferation7.pdf> (April 15, 2019).
22. ZAJEDNIČKO STAJALIŠTE VIJEĆA 2008/944/ZVSP od 8. prosinca 2008. o definiranju zajedničkih pravila kojima se uređuje kontrola izvoza vojne tehnologije i opreme. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0944&from=EN> (April 16, 2019).
23. <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/> (September 16, 2019).
24. <https://peacekeeping.un.org/en/china> (September 16, 2019).
25. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2019/04/09/> (April 16, 2019).